

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Vergleichende Studien zur Megalithik : Forschungsstand und
ethnoarchäologische Perspektiven : internationales Symposium Mannheim,
1.-4. Oktober 1992 : ett tvärvetenskapligt megalitgravssymposium
Strömberg, Märta

Fornvännen 1994(89), s. 31-33

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1994_031

Ingår i: samla.raa.se

Kongresser

Vergleichende Studien zur Megalithik. Forschungsstand und ethnoarchäologische Perspektiven. Internationales Symposium Mannheim, 1.–4. Oktober 1992. – Ett tvärvetenskapligt megalitgravssymposium

På Reiss-Museum i Mannheim några mil söder om Frankfurt samlades under några höstdagar 1992 en grupp forskare med speciellt intresse för megalitgravar. Naturligt nog var det främst arkeologer, som på skilda sätt arbetat med sådana anläggningar, i vissa fall genom omfattande utgrävningar. Men för att möjliggöra en mångsidigare belysning av problemen kring monumenten hade också inbjudits en rad företrädare för andra discipliner såsom antropologi, botanik, geologi och socialantropologi men även mera ovanliga aspekter som arkeopsykologi företrädde. Det var alltså ett i hög grad tvärvetenskapligt präglat symposium, men det var inte fråga om något stort möte utan snarare ett något utvidgat seminarium. Alla hade tid och möjlighet att yttra sig, fastän detta ju krävde skarp uppmärksamhet under långa arbetsdagar med endast korta pauser.

Deltagarlistan upptog 27 namn förutom organisatorerna med museidirektören Karin von Welck i spetsen och hennes medarbetare Karl W. Beinhauer och Christian E. Guksch. Dessa tre och deras assistenter skötte sina uppgifter på ett mycket tillfredsställande och sympatiskt sätt. Två inbjudna forskare fick förhinder (Chapman från Reading och Hauptmann från Heidelberg), men deras föredrag lästes ändå upp. Ett tiotal länder var representerade, oftast med en eller ett par personer, från värdlandet dock flera.

En inledande paradföreläsning hölls första kvällen av Karl Jettmar från Heidelberg. Ämnet var *Megalithik in Sibirien – über den Ewigkeitsanspruch genealogischer Einheiten durch nicht-verbale Kommunikation*. Han utvecklade

tankar om värdesystem och symbolkaraktär i olika material. I kurganerna var sten endast ett element av flera och symboliserade då evigheten genom sin särskilda karaktär. Ett annat material var dock värdefullare eftersom det oftast fick transporteras mycket långa sträckor för att användas i konstruktionerna. Det var timmerstockar från skogsområden, som kunde vara belägna upp till 100 km från gravplatsen.

Under den andra dagen hölls 12 föreläsningar, varav tre timslånga. Ian Hodders föredrag hade titeln *Megaliths, production and re-production*. Han framförde den synpunkten att man har överdrivit gravarnas sociala och ideologiska funktion i stället för att överväga hur människor handskades med döden. Detta kan ha varierat starkt i olika områden, och vi kan inte förvänta oss att finna samma mening med megalitgravarna överallt och inte heller att denna har varit konstant inom sina respektive områden under hela användningstiden. Hodder berörde också sina egna undersökningar av en långhög.

Rolf Rottländer från Tübingen höll ett föredrag om megalitisk metrik. Han relaterade sina undersökningar till den forskning, som har bedrivits av A. Thom (och även av dennes son A. S. Thom, som för övrigt deltog i konferensen) beträffande måttsenheter, formgivning och anpassning till astronomiska kriterier. Huvudintresset var dock inriktat på måtten och på Thoms s. k. megalitiska yard, som han kontrollerat på statistisk väg tillsammans med flera andra äldre måttsenheter, vilka han anser stämmer väl i megalitgravarnas konstruktion och även i Stonehenge.

Megalithgruppen und ihre archäologische Differenzierung var temat för en föreläsning av Volker Pingel från Bochum. Han anlade typologiska perspektiv på megalitgravar i olika delar av Europa. Därvid fick Sverige trots sitt relativt blygsamma antal megaliter ett betydande utrymme genom att Pingel gick tillbaka till äldre litteratur med bl. a. Montelius. Genom analyser och sammanställningar av olika grupper över stora områden öppnar man fältet för diskussion om regionala enheter och dessas eventuellt oberoende framväxt visavi vad han kallade »supra-regional» av mera generell prägel.

Med typologi kan man ju alltid få fram grupper, om man utgår från allmänt förekommande och studerbara element. Men eftersom så många delar av komplicerade konstruktioner inte är synliga utan noggrann friläggning och ofta även utgrävning eller är mer eller mindre skadade är det svårt att anställa jämförelser över stora områden i tillräckligt många fall. Att stenarna inte är helt frilagda är också en hake i de metriska analyserna.

Under resten av denna dag behandlades frågor kring megaliter i Turkiet, på Malta, i Portugal, Frankrike, Polen, Sverige och olika delar av Tyskland. Alla dessa föredrag kan inte omtalas här. Philine Kalb från Lissabon (som vi särskilt i Lund har haft nära kontakt med) redogjorde utförligt för projektet »Vale de Rodrigo», där det finns ca 40 monument av megalitisk prägel men med varierande form. Det kan också nämnas att den tyske geologen Walter Vortisch i sin egenskap av deltagare i ett projekt tillsammans med bl. a. Kalb följande dag talade om sina undersökningar av stenmaterial i portugisiska megalitgravar med syfte att klargöra ursprung, sättet att ta fram respektive bearbeta samt urvalskriterier.

Jean l'Helgouach från Nantes tog upp intressanta frågor kring anläggningar i de västra delarna av Frankrike och särskilt fall, där man kunde studera en lång kontinuitet och sätta denna i samband med sociala och religiösa aspekter i det neolitiska samhället. Han diskuterade också orsaker till att vissa megalitgravar förstörts samt anläggningar från vilka man tagit stenar till nya konstruktioner. Mitt eget bidrag rörde olika tolkningar av megalitgravar

i Sverige i ett längre forskningsperspektiv men med tyngdpunkt på det som producerats under senare år.

Den tredje dagen hölls inte mindre än 14 föreläsningar, gällande etnoarkeologi, fysisk antropologi, geologi (Vortisch) och botanik samt en särskild grupp föredrag om Irland från arkeologisk, socialantropologisk, astronomisk och fysiologisk synpunkt, vartill kom ett par avslutande föredrag om Madagaskar samt om megalitgravarnas roll i Nordväst-europa.

Ulrich Veit från Münster talade om funktion och betydelse hos megalitgravarna i Nord- och Västeuropa, Jan Albert Bakker från Amsterdam om holländska »hunebedden», som han nyligen skrivit en bok om och Manfred Kunter från Giessen om skelettresten i europeiska kollektivgravar. Det har inte varit möjligt att göra jämförelser över större områden på grund av otillräckligt skelettmaterial. Men regionala översikter visar befolkningens anknytning bakåt till mesolitiska grupper. Burkhard Frenzel från Stuttgart uppehöll sig vid klimathistoriska frågor från 5:e till 2:a årtusendet f. Kr.

George Eogan och Gabriel Cooney från Dublin angrep problem kring irländska megalitgravar. Eogan menade att gånggrifterna vittnade om gynnsamma villkor i samhället, eftersom man eljest inte skulle ha haft råd att satsa tid, energi och material på sådana icke produktiva företag. Han redogjorde också för sambandet med nyfunna boplatser i olika delar av Irland. Cooney arbetar med gravarna i landskapet, hur de sprids och vad detta betyder för människorna. Även frågor kring användningen och betydelsen av ytor inom och utom megalitgravarna diskuterades i ett tidsperspektiv.

Archie Thom från Kilmarnock visade den rombiska guldplattan från Bush Barrow, som kom fram vid en undersökning 1808, en kilometer från Stonehenge. Han argumenterade för att den kan ha använts som utgångspunkt för en sol- och månkalendar i Stonehenge. Jean Hunt från Shreveport i USA sysslar med arkeopsykologi och intresserar sig för ljusfenomen. Hon menar att megalitgravarnas konstruktörer hade gjort speciella öppningar

för att man skulle kunna belysa vissa motiv vid viktiga tillfällen såsom soluppgång eller solnedgång vid årstidsväxlingarna. Hon redovisade vissa experiment, dock ej från Newgrange, där ju Michael O'Kelly för mer än 20 år sedan kunde påvisa att solen under ett fåtal minuter genom en ljuslucka lyste in i megalit-graven.

Susan Kus från Memphis i USA höll ett mycket intressant föredrag om gravar och symboler på Madagaskar. Hon utgick från egna undersökningar inkl. muntliga uppgifter samt etnografiska rapporter.

Den sista föreläsningen i den imponerande raden under en lång dag hölls av Andrew Sherratt från Oxford, vars bidrag hette *Instruments of conversion? The role of megaliths in the Mesolithic/Neolithic transition in north-west Eu-*

rope. Med denna titel ville han demonstrera att megalitgravarna är nära förbundna med neolitiseringsprocessen och att övergång från mesolitikum till neolitikum innebär att man »konverterar» till ett annat levnadssätt.

Den 4 oktober ägnades en förmiddag åt att diskutera uppläggning och praktiska problem kring den publikation, som förhoppningsvis skall utkomma under 1994. Även en utställning om megaliter står på programmet.

Sammanfattningsvis var detta en mycket givande konferens, som säkert stimulerade många deltagare till fortsatt forskning, i vissa fall med ny inriktning och vidgat perspektiv.

Märta Strömberg

Arkeologiska institutionen
Krafts torg 1, S-223 50 Lund

Oscar Montelius 150 år – symposium i Vitterhetsakademien

Den 9 september 1993 hade 150 år förflutit sedan Oscar Montelius föddes. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien firade minnet av sin berömda ledamot redan den 13 maj med ett internationellt symposium »Oscar Montelius 150 Years» med föredrag, lunch och middag i Akademiens lokaler på Villagatan 3 i Stockholm. Deltagarna deltog i en minnesstund på Norra Kyrkogården, där Montelius' gravmonument i form av en dös besöktes. Vitterhetsakademiens vice preses Sven Lundkvist nedlade en krans från Akademien. Montelius tjänade Statens historiska museum och Vitterhetsakademien från tjugoförårsåldern till sin död, först som andre resp. förste amanuens senare som professor. Han var riksantikvarie 1907 till 1913, ledamot av Akademien sedan 1877, dess sekreterare 1907–1913 och dess preses 1919 till sin död. Han testamenterade en större penningssumma och hela sitt bibliotek till Akademien. Symposiumet var finansierat av Stiftelsen Bokförlaget Natur och Kultur.

I en rad föredrag belystes Montelius' forskargärning. Homer L. Thomas redogjorde

för Montelius' bestående insatser som förhistoriker. Dagen till ära utkom första fascikeln av Thomas' magnum opus *A Handbook of Archaeology, Cultures and Sites*, dedicerat »In Memory of the First Prehistorian Oscar Montelius 1843–1921». Mats P. Malmers föredrag hade titeln »Montelius on types and find-combinations» och Bertil Almgrens behandlade Montelius och typologin. De internationella insatserna belystes av Hans-Günter Buchholz, som talade om *La Grèce préclassique*, Pär Göran Gierow om *La civilisation primitive en Italie depuis l'introduction des métaux* (vars kronologi inte stått sig till våra dagar) och undertecknad om ett opublicerat manuskript av Montelius om Cypern. Stig Welinder och Barbro Johnsen berättade om August Strindbergs hatfulla inställning till Montelius och Kerstin Assarsson-Rizzi om Montelius' omfattande bibliotek. Avsikten är att föredragen skall publiceras.

Paul Åström

Klassiska institutionen
Göteborgs universitet
S-411 17 Göteborg